

**Надія Лихолоб,
ЦДАЗУ, Київ**

ВІРНА ДОЧКА УКРАЇНИ

«Он земля твого народу!
Борись і добувайся батьківщини,
бо прийдеться загинуть у вигнанні
чужою-чуженицею, в неслав'і».

Леся Українка, «І ти колись боролась,
мов Ізраїль, Україно моя!»

Для багатьох українських громадсько-політичних діячів, вчених, публіцистів, боротьба за незалежну Україну, розпочата у 1917–1921 рр., не завершилася вимушеним вигнанням за межі Батьківщини. Перебуваючи на чужині, впродовж всього ХХ ст. українська еміграція докладала величезних зусиль, аби реалізувати права та споконвічні прагнення українського народу – бути творцем та господарем власної незалежної держави. Яскравою представницею цієї когорти є і Наталія Ішук-Пазуняк – літературознавиця, лінгвістка, держсекретарка уряду Української Народної Республіки (УНР) в екзилі, активна діячка українського жіночого руху в США, 100-річчя з дня народження якої українська спільнота відзначає цього року.

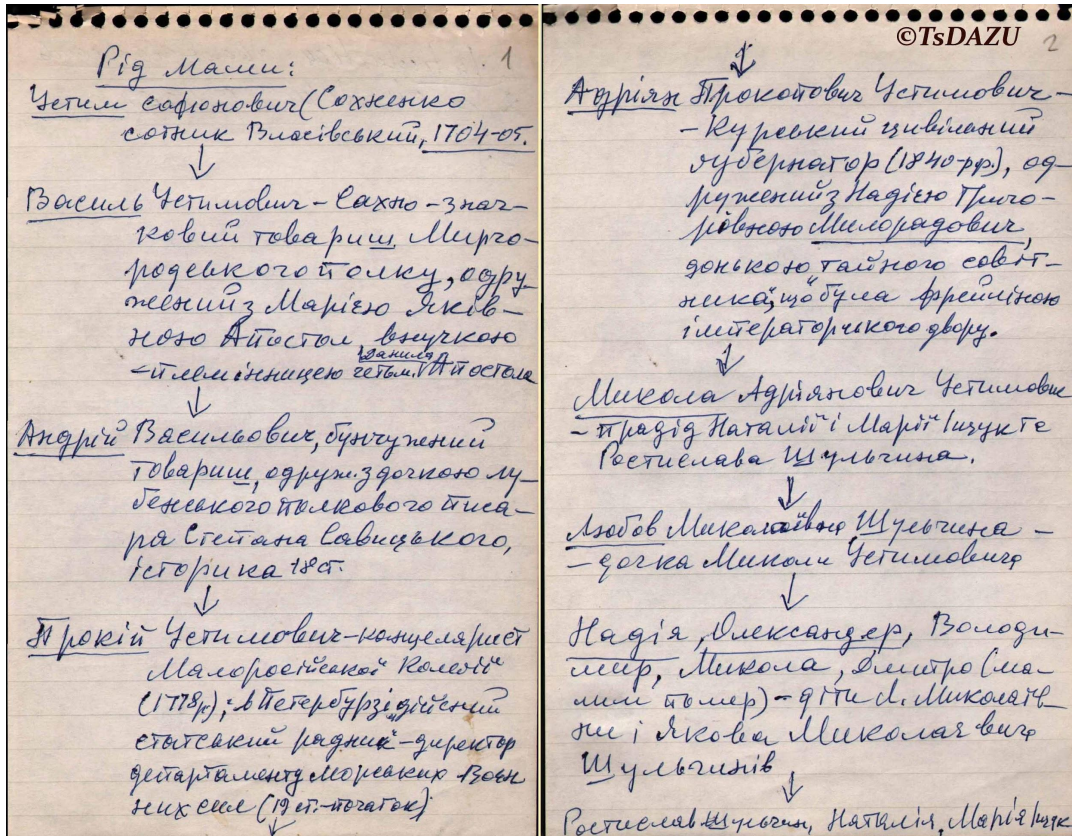
Наталія Ішук (у заміжжі Пазуняк) народилась 24 лютого 1922 р. у Києві в родині Романа Іщука та Надії Шульгиної-Ішук (доньки Якова Шульгина), української науковиці, педагога, математика, громадської діячки. Відданість Україні, любов до освіти та науки у родині Шульгиних успадковувалася із покоління в покоління та передалась і Наталії у спадок від батьків.

Надія Шульгіна-Іщук з чоловіком Романом і доньками Наталією і Марією.

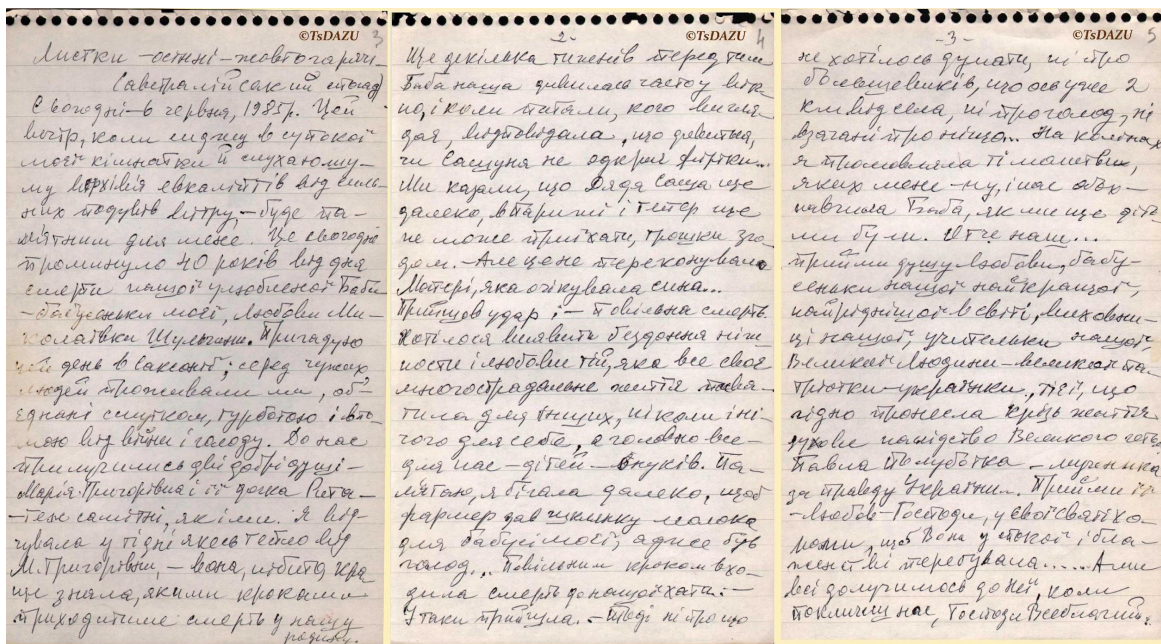
Режим доступу: <http://nadiya-burtnaka.com/>. – Назва з екрана.

У п'ятирічному віці Наталія разом з родиною переїздить до Рівного, де навчається у Рівненській приватній українській гімназії, в якій викладають її батьки – Надія Шульгіна та Роман Іщук. Після закінчення Рівненської гімназії у 1940 р. та отримання матурального диплому, Наталія вступила на факультет іноземних мов (германістика) Львівського університету, де провчилася один академічний рік (1940–1941). У роки Другої світової війни працювала перекладачем у Рівному та Львові (1943).

Родовід по лінії матері Н. Я. Шульгіної, складений Н. Іщук-Пазуняк, б/д

ЦДАЗУ, ф. 60, оп. 1, спр. 19, арк. 1-2

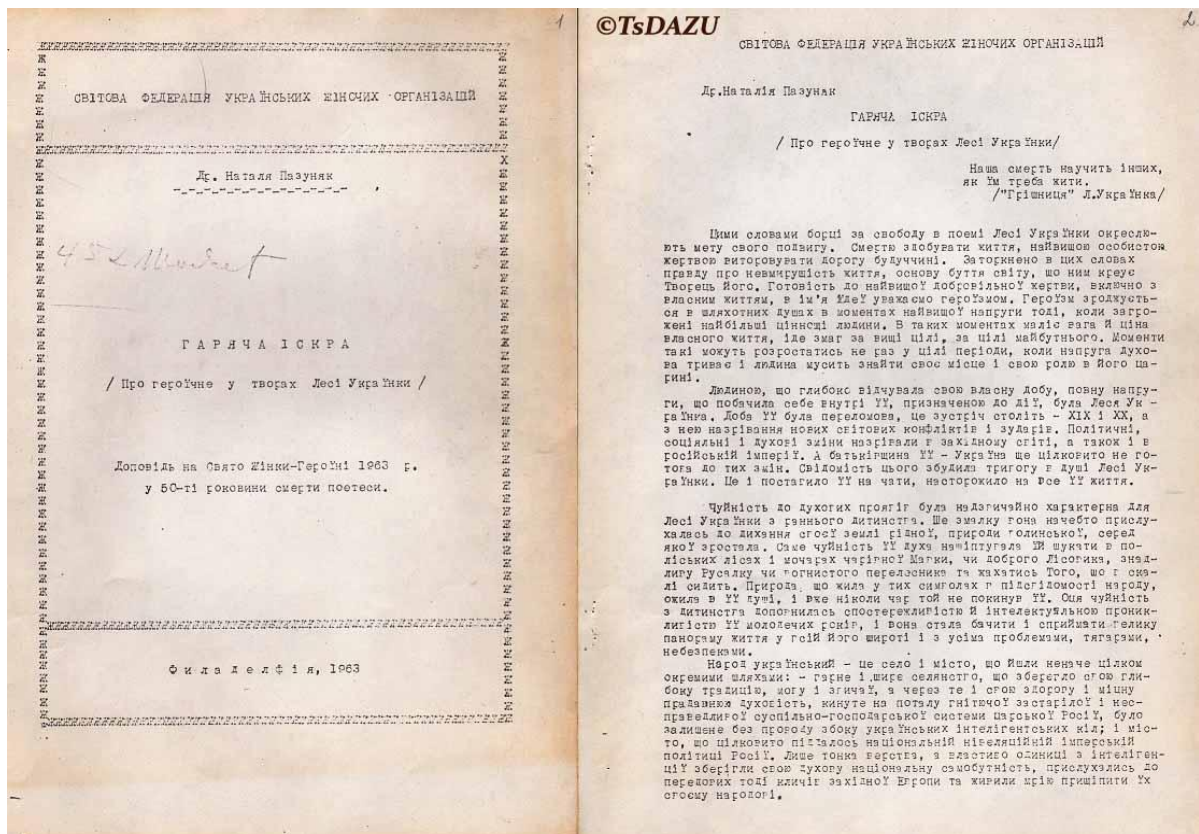

Спогади Н. Іщук-Пазуняк «Листки осінньо-жовто-гарячі (Австралійський спогад)»
про свою бабусю Л. М. Шульгину, 6 червня 1985 р. ЦДАЗУ, ф. 60, оп. 1, спр. 19, арк. 3-5

З огляду на історичні події 1944 року родина Шульгиних-Іщуків потрапила до таборів біженців. Спочатку вони мешкали у таборі для переміщених осіб (Ді-Пі табори) в Авгсбурзі (Німеччина). Там, у таборі, доля зібрала чимало українців із фаховою вищою освітою. Творчі, патріотично налаштовані, сповнені надією, що зможуть скоро повернутися у вільну незалежну Україну, вони організували у таборі в Авгсбурзі українські школи та Український університет з вивчення точних наук, де мати Наталії, Надія Яківна, викладала математику, а батько, Роман Августинович, – географію України.

У 1949 р. Наталія Іщук закінчила славістичний факультет Українського вільного університету (УВУ) у Мюнхені. У тому ж році родина Шульгиних-Іщуків емігрувала до Сполучених Штатів Америки, де Наталія продовжила навчання у Пенсильванському університеті (м. Філадельфія) на слов'янському відділі та здобула ступінь магістра (1955). А роком пізніше (1956) захистила докторську дисертацію «Вокатив в українській мові» під керівництвом Юрія Шевельова та отримала ступінь доктора гуманітарних наук. Вона стала однією з перших українок в Північній Америці, які захистили докторат з гуманітарних наук.

У 1956–1968 рр. викладала російську й німецьку мови у коледжах і школі ЧСВВ (Чин святого Василя Великого – один з основних чернечих орденів Української греко-католицької церкви); протягом 1963–1983 рр. викладала українську мову та літературу у Пенсильванському університеті, де заснувала український відділ у славістичній бібліотеці. Також викладала в Австралії, де у 1984 р. при Університеті ім. Макворі в Сіднеї було відкрито Центр Українознавчих Студій (ЦУСУМ; Ukrainian Studies Centre at Macquarie University) та були започатковані університетські українознавчі програми. Принагідно відмітити, що Наталія Іщук-Пазуняк була однією з перших викладачів регулярної програми при Школі (факультеті) сучасних мов ЦУСУМ (1984–1987). Власне якраз у цей період нею були написані австралійські спогади «Листки осінньо-жовто-гарячі» про свою бабусю (документ представлений вище).

Фрагмент доповіді Н. Пазуняк «Гаряча іскра», підготовленої до Свята жінки-героїні та до 50-х роковин смерті Лесі Українки. Філадельфія, 1963 р. ЦДАЗУ, ф. 60, оп. 1, спр. 1, арк. 1-2

Доктор Наталія Іщук-Пазуняк була членом Управи американської асоціації університетських професорів, займала почесне місце серед науковців США українського походження, була дійсним членом Української вільної академії наук (УВАН) і Наукового товариства імені Шевченка (НТШ). Головну увагу у своїх дослідженнях вона звертала на українську класичну літературу XIX–XX ст. в контексті процесів у світовій літературі.

Вона написала низку книг та статей з літературознавства, мовознавства, філософії та історії, при цьому велику увагу приділяла вивченню творчості Лесі Українки: авторка книги «3 проблем вокатива в українській мові» (Мюнхен, 1971), «Lesia Ukrainka – Ukraine's Greatest Poetess» («Леся Українка – найвеличніша українська поетеса», Нью-Йорк, 1971); упорядниця збірки перекладів творів Лесі Українки мовами народів світу «Lesia Ukrainka in Translations» (Philadelphia, 1988). У 2008 р. київське видавництво імені Олени Теліги представило вітчизняному читачеві монографію Наталії Іщук-Пазуняк «Леся Українка: Ідея свободи у спектрі світової цивілізації» (К., 2008). На сьогодні, за визначенням фахівців, це чи не найкраща філософська книга про Лесю Українку, де зібрано її філологічний науковий доробок, містить у собі порівняльне дослідження особливостей драми-феєрії «Лісова пісня» в колі західноєвропейських й українських драматичних творів, а також серію статей, присвячених проблемам творчості Лесі Українки. Наталія Іщук-Пазуняк створила низку літературних портретів, зокрема Івана Світличного, Василя Стуса, Василя Симоненка, Ліни Костенко та ін.

За висловом академіка НАН України Леоніда Рудницького, Наталія Іщук-Пазуняк як філолог, лінгвіст, зробила поважний внесок у розуміння різниць між слов'янськими мовами, особливо між українською та російською.

Мова:

Відродження менту в Україні повинне проходити у всіх сферах паралельно. Україна поступово усвідомлює собі глибину зниження — всієї системи буття і у всіх сферах: централізована система політично-судового менту, економіки на ґрунтіх востаннього чужого центру — італьїаністичності, жоробітство — консон собішнї менту. Економічні і екологічні проблеми найбільше наглядні, гни і реакція на них з'являється найінш видше.

Та мова не не хибити єдиним менту, то не поступово поступатиметься на яв і проблеми духовності, такого широкотитання: тут і роушніне сутіремії, національної культури, освіти усіх рівнів. Це те повинна бути повнотна відродження. Може, на останнє місце поставлена у всіх сферах відновлення відродження українська мова. Українська сьогодні в Україні так зменшався із востаннього реніфікацією, що вона, напала, уже її не політає. А віна-та глибинна реніфікація прокидає духовність України, ранимь ментальної мови, руйнує її характер.

Для того, щоб вирватися із цього каровні невидимого

внутрішнього тиску, треба із великим завзяттям взятися до дії. Відома ориг. примітка: на інтерв'ю з Президентом М. Кучмою допитали його — зазначивши, що це останнє питання в інтерв'ю: окресліть характер української мови, етнічно-національну особливість. М. Кучма, традиційно, мав дів, браликий від гуманітарних наук, зрештою не розвивав у знаті ріднізованій советській дівності, — стогатся нагрозубив, а потім, усміхнувшись, відрік: "савна італьїанська це добродушність. Мова італьїанська було його окреслення безнадуми, одним словом. А це не міг би бути великий друтовний університетський курс, тема дисертації? Чи питанням і займалася уже ~~всї~~ всіні-формідуники, у різних аспектих думався, що цей питання повинно б вивчатися в Києво-Мошлянській Академії — з різних смітарах, в що входить і народознавство і етнологія у всіх італьїанських. ^{для цього} ~~востаннє~~ ^{востаннє} ~~востаннє~~ знаходимо в відродженні у ливанні фізіологічній літературі, мови. Ажне, мова, як ми бачимо, живе, розвивається, за своїми законами, у неї свій дух. Тож зчмається, що догетир найбільше зберіжено увагу на відродженні української мови із обов'язкової реніфікації. Деякі письменники прямо стверджують, що мова наша востаннє

Фрагменти статті Н. Пазуняк про проблеми української мови в незалежній Україні.

ЦДАЗУ, ф. 60, оп. 1, спр. 4, арк. 51–52

Історична доля складалася так, що Україна, при всіх своїх природних багатствах, опинилася в кінці ХХ ст. у стані повної руїни -- екологічної, економічної, суспільної, політичної і у великій мірі культурної. Тому перед новими поколіннями української нації стоїть епохальне завдання -- віднайти себе як націю, що може і повинна бути вповні вільною, стояти виправлено, а не на колінах, серед вільних народів Європи й світу, відродити й відбудувати її.

Уже саме положення України, т.зв. геополітичне положення, протирічить теоріям і політичним твердженням імперської Росії про її вищість -- теорії т.зв. "старшого брата". Самі факти передісторії й історичного процесу відповідають пророчисто на наші запити, сумніви й побоювання.

Нашим завданням у цьому викладі є не заперечення російської культури чи поборвання її. Ні. В обставинах можновладства і використання дібр доколониальних народів Росія розвинула свою культуру -- вкробила мову, створила літературу, музику, -- розвинулася у цих галузях.

Не заперечуємо цих досягнень. Нашим завданням, натомість, є виявити відправник розвитку українського етносу і в процесі передісторії й історії, знайти нитку його безперервного росту або тривання в час поразок і руїни. Тоді збагнемо, що ми можемо і повинні бути гордіми, що і ми з Вами -- є українцями.

Доля освітнього процесу в Україні була трагічна. Кривими, згубними манівами провадив окупант наших дітей і нашу молодь з однією ціллю -- викомістити історію України і її культуру з свідомості, натомість вселити у молоді душі й уми найвищу пошану і подив до всього російського.

Пора нам з Вами поглянути у суть розвитку українського первня на наших прапредківській землі і пошукати нитку його аж до наших часів. Тому перемінімося в слух і аналітичну думку. Пориньмо в давнину -- життя прапрадурів наших, бо відтоді формувалася повільно матеріальна і духовна культура первісного населення України.

З часів старішого палеоліту (старо-кам'яної культури), десять тисяч років до нашої ери, оформилося дві групи європейських ранніх цивілізацій: перша охоплює північну Німеччину, Польщу та північні землі сходу Європи; друга охоплює південні землі Європи -- від Піренеїв, півд. Франції, Швейцарії до Чехії, півд. Білоруси й України. Першу з цих цивілізацій окреслювали як північно-нордійську, другу як південно-кельтсько-дунайсько-праруську (себто праукраїнську). Історик Наталія Полонська-

хоча б за ціну свободи для свого ж російського народу!

Отже -- російська історія з її месіанізмом і шовінізмом -- це джерело всіх негативів для життя її народів. Речники руху слов'янофілів, навіть виключно з Вол.Соловйовим і М.Достоевським -- це також жертви ідолопоклонства російській єдино-неділимій державі. Тож не було безперервної історичної тягlosti двох культур. Дехто, прихильний до України, це розумів; напр., дослідниця Алліянова-Перетц твердить про те, що мистецькими традиціями Гал.-Вол. життя 14 ст. зв'язане з Київською Руссю.

Натомість в Сов.Союзі говорити про окремішність київських рис культури, історичної традиції -- це злочин, т.зв. "буржуазний націоналізм". На жаль, багато ще дослідників з Заходу вважають російську науку і її схему історії об'єктивними, а схему М.Грушевського фашистським фальсифікатом. Уважають також і тепер розподіл Росії (Сов.Союзу) на окремі держави короткозором теорією.

Варто було б, щоб ті, котрі на сході і на заході борються проти ідеалу Свободи, послухали б ще й іншої думки вже недавнього історіософа росіянина Г.Федотова (з еміграції, уже покійний), що після П. Світової війни писав про те, що "держава -- Росія -- була страховищем для свободи народів. Втрата імперії буде моральним очищенням, звільненням російської культури від страшного тягару, який спотворює її духовне обличчя." Федотов пише також про "негативний антихристиянський характер російського месіанізму". "Жертвенне спасіння підмінилось імперіалізмом кесаря. Вільшовизм, знявши всі маски, буде Росію Ксеркса".

Ми віримо, що Ви -- молоді і дужі, передасте і іншим естафету думок про Україну і про її ворога-імперіалістичну Росію, що Ви станете в обороні України.

Ніколи не забуваймо слів Василя Симоненка: "Можна все на світі вибрати, сину, -- вибрати не можна тільки Батьківщину."

Серпень 1990

Фрагменти статті Н. Іщук-Пазуняк «Україна і її відносини з Росією», серпень 1990 р.
ЦДАЗУ, ф. 60, оп. 1, спр. 23, арк. 1, 25

Принагідно відмітити, що окремі статті (у т.ч. оригінали) зберігаються й у Центральному державному архіві зарубіжної україніки (ЦДАЗУ, м. Київ) в особовому архівному фонді Наталії Іщук-Пазуняк, а також в інших фондах, зокрема і в особових фондах Павла Дорожинського, Миколи Плав'юка -- останнього президента УНР в екзилі, Голови ОУН, засновника і Голови Фундації імені Олега Ольжича в часи незалежної України (фонд на стадії науково-технічного упорядкування) та інших фондах. Так, в одному з листів до Наталії Іщук-Пазуняк, датованого 21 квітня 2004 р., Микола Плав'юк дав суб'єктивну оцінку окремих подій в Україні, які, як виявилось згодом, мали негативний вплив на сучасну історію незалежної України. Зокрема, і прозорливо підмітив, що «...як з СНД, так і з ЄЄП нічого не вийде».

Франс до д-р Н. Пазуняка

Дорога Гані Наманко!

Переказали мені що Ви телеграфували щоб з'ясувати
про останні рішення Верховної Ради

1) Схвалили закон про ратифікацію договору про
кордон України - Росія. Це добре і корисне для
України

2) Ратифіковано угоду про демаркацію кордону
кордон в азійському морі і керуванні
процесом. Якщо мова про азійський морі то це
на мою думку корисно для України. Але договір
про керування морем може використати
Росія в свою користь

3) Ратифіковано угоду про Економічні Екологічні
процес і з'ясувалися що та угода не
може суперечити Конституції України.
Вона очевидно суперечить. Тобто питаємо
то чому ратифікували? Т.зв. Діловий
поділ це щоб підтримати курсу який в
Як підписав угоду з ~~США~~ Туркмені.
Це тимово задріхавість економіки.
Супроти Росії вони вимагають відвізати
закони про Конституційний Суд не
схвалити цю угоду.

Очевидно що там як з США так і
з ЄП нічого не вийде але це добре як
Курс і його прихильники то Конституція
мілітаризації війни
"Наша Україна" і "Голос України" гостро
виступили проти

21.14.2004

Ліно Вітман
Вам ліно

Лист М. Плав'юка до Н. Іщук-Пазуняка. Філадельфія, 21 квітня 2004 р.
ЦДАЗУ, документи на стадії науково-технічного упорядкування.

Окрім наукової діяльності, Наталія Іщук-Пазуняк вела активну громадсько-політичну діяльність. З 1952 р. вона була заступницею голови Українського Золотого Хреста, головою його відділу в Філадельфії; понад 50 років входила до Союзу Українців Америки (СУА), понад 30 років була членкинею редакційної колегії журналу «Наше життя» (СУА); членкинею Світової Федерації Українських Жіночих Організацій – СФУЖО (1952–1972 рр. – секретарка управи, 1971–1973 рр. – віце-президентка) та редакції видання СФУЖО «Українка у світі» (20 років); держсекретаркою Уряду УНР в екзилі, секретаркою Проводу ОУН, членкинею управи Організації державного відродження України (ОДВУ) та З'єднаного українсько-американського допомогового комітету (ЗУАДК).

Управа СФУЖО в 1956 році.

Сидять зліва: Ірина Павликовська, Олена Лотоцька
О. Чехівська, Лідія Бурачинська.

Стоять зліва: Амалия Рублева, Кекілія Гардецька,
М. Біляк, Віра Шпаківська, д-р Наталія Пазуняк.

«50-ліття СФУЖО 1948-1998». Ювілейна книга Світової Федерації Українських Жіночих Організацій 1948-1998. Торонто, 2002 р. ЦДАЗУ, заг. бібл. ф., інв. № 2022

д-р Наталія Пазуняк

©TsDAZU

50-ліття СФУЖО - Філадельфія

Коли відзначаємо роковини наших установ, охоплюємо зором нашої пам'яті всю її цілість, тобто працю довгих років тих, які присвятили себе тій установі, її цілеспрямованій діяльності — її ідеалам. Тоді ця установа перестає бути абстрактним поняттям, наповнюється живими людьми — з аспіраціями, прагненнями і ділами.

Тут заторкнемо саму суть відзначення трьох ювілеїв, що пов'язуються в одній установі — Світовій Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО).

Саме у Філадельфії відбулася 50 років тому подія створення цієї Федерації, в листопаді 1948 року. Отож, це 50-ліття СФУЖО, Федерації, що була основана десятима жіночими організаціями у вільному світі. Шість із них були присутніми на установчому Конгресі Українського Жіноцтва, інші чотири — задекларували свою волю стати членами засновниками листовно. Тепер СФУЖО нараховує 22 складові організації. Світлі уми жінок-фахівців опрацювали статут. На поодиноких етапах розвитку вирізнялись окремі пляни дії — організаційний, координаційний, репрезентативний, при чому тематично праця поширювалася на всі потреби життя жінки та родини. Проблематика у тих етапах поглиблювалася.

При тому доля Батьківщини — України була в центрі уваги. І було це природним і необхідним для жінок, які з трудом влаштувалися з родинами, дітьми в інших умовах життя. Україна залишалась тією незаперечною реальністю, що давала насагу поборювати всі труднощі на шляхах чужини.

Конечністю стало заснувати власний пресовий орган для зв'язку та обміну досвідом та для навігатора проблем і починів. Отже, 1963 року створено бюлетень, що перейшов у кварталний журнал "Українка в світі".

Найкращий почин нездійснимий без фондів. Знайшлася група ентузіасток, очолена динамічною в своїй дії громадською діячкою Марією Хариною, якій не бракувало ніколи нових цікавих ідей і способів їх здійснювати. Тож основано Фінансову Комісію СФУЖО на Америку. Розгорнено діяльність. Основним прицілом було здобувати фонди на пресовий орган СФУЖО "Українка в світі", що виходить вже 35 років.

Проминуло 30 років діяльності Комісії, тож вирішено зусиллями Комісії відзначити всі три споріднені ювілеї:

*Фрагмент доповіді Н. Іщук-Пазуняк «Ідейні основи СФУЖО» на конференції СФУЖО 27-29 грудня 1963 р.
«50-ліття СФУЖО 1948-1998». Ювілейна книга Світової Федерації Українських Жіночих Організацій
1948-1998. Торонто, 2002 р. ЦДАЗУ, заг. бібл. ф., інв. № 2022*

Наталія Іщук-Пазуняк віддавала всі свої сили, енергію, силу розуму і талант утвердженню національної ідеї й цим зажила великого авторитету та поваги серед українців світу. Відстежувала події на Батьківщині, непримиренно ставилася до радянського режиму, брала постійну участь в акціях проти переслідування шістдесятників, організовувала допомогу репресованим, згодом постраждалим після Чорнобильської катастрофи. Всім своїм серцем вітала пристрасну мрію життя – Незалежність України.

«Наталія Пазуняк – особистість неповторна, своєрідна, незбагненна, подиву гідна, – говорив академік Леонід Рудницький. – Хочу підкреслити її особливі сім струн: рішучість, неперевершене знання української мови, завжди влучні коментарі, доброзичливе наставлення до тих, хто менше за неї знає, великий внесок вченої в порівняльне мовознавство (зокрема українське і російське), а найголовніше – принципова позиція у збереженні національної культурної ідентичності українців діаспори, якій вірна протягом всього життя, а також полум'яний, щирий патріотизм».

*Світлина з Н. Іщук-Пазуняк, 2009 р.
ЦДАЗУ, ф. 60, оп. 2, спр. 39, арк. 6*

12 жовтня 2017р. серце Наталії Іщук-Пазуняк перестало битися.

Усе життя Наталія Іщук-Пазуняк жила з Україною в серці. В постаті цієї мужньої, незламної жінки уособились патріотизм, відданість ідеям національного відродження і взірцева любов до України.

Вічна їй шана і пам'ять в наших серцях!

У дописі використані документи, що зберігаються у ЦДАЗУ, а також інформація із відкритих інтернет-джерел .